

De Twee Kwartieren

Genealogisch tijdschrift voor Kempen- en Peelland

Ron de Ruijter

Vier generaties van de Wiel in
Geldrop in de 19e eeuw
Gerrit, Antonie, Gradje en Toon

NEDERLANDSE GENEALOGISCHE VERENIGING
Afdeling Kempen- en Peelland

Inhoudsopgave

- 3 Van de voorzitter
- 4 Vier generaties Van de Wiel in Geldrop in de 19e eeuw Gerrit, Antonie, Gradje en Toon

Extra nummer van De Twee Kwartieren jaargang 32 december 2024

Copyright © 2024 Ron de Ruijter

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

Colofon

Afdeling Kempen- en Peelland van de Nederlandse Genealogische Vereniging

Contact:

secretaris-kpl@ngv.nl

<https://ngv-afdelingen.nl/kpl>

<https://www.facebook.com/NGVKempenenPeelland>

Redactieadres: e-mailadres: redactie-kpl@ngv.nl postadres: Langakker 29 5283 TE BOXTEL

ISSN: 2589-6210

Van de voorzitter

“De geschiedenis van een of andere gewone familie, hoe nederig ook, over vijf of zes generaties volledig verhaald, zou een beter beeld geven van de toestand en de vooruitgang der maatschappij, dan de meest doorwrochte verhandeling.” Dit citaat van de Engelse dichter Robert Southey (1773-1843) zou het motto kunnen zijn van de genealogie in de 21ste eeuw. Stamboomonderzoek is allang niet meer alleen het verzamelen van namen en data die in een verwantschapsschema zijn geplaatst: het is volwaardig onderzoek waarin de genealoog de geschiedenis van zijn familie beschrijft, gebruikmakend van allerlei bronnen die niet altijd voor de hand liggen. Zo wordt een familiegeschiedenis een compleet verhaal, geplaatst in de context van het groter geheel van de regionale en plaatselijke geschiedenis. Zo wordt een stamboom per definitie ook interessant voor niet-familieleden: wetenschappers, heemkundigen, onderzoekers of mensen die gewoon geïnteresseerd zijn de verschillende aspecten van een familiegeschiedenis, zoals de sociale, economische of geografische

Anton Neggens

omstandigheden.

Het verhaal van Gerrit, Antonie, Gradje en Toon van de Wiel uit Geldrop is een complete familiegeschiedenis in vier generaties. Maar het is ook een verhaal over de textielindustrie, patentregisters, marktplaatsen, zuigelingensterfte en allerlei andere onderwerpen die een beeld schetsen van Geldrop in de negentiende eeuw. Met als extra een heus portret van Gerrit getekend door ChatGTP op basis van zijn signalement in de militieregisters.

Het artikel Vier generaties van de Wiel uit Geldrop in de 19^e eeuw is een voorbeeld van degelijk genealogisch onderzoek, met gebruikmaking van nieuwe bronnen en technologieën, rijk geïllustreerd en voorzien van de noodzakelijke verantwoording. 27 pagina's is echter vrij groot voor een artikel in De Twee Kwartieren, en een dergelijke bijdrage splitsen in twee of drie delen doet geen recht aan het geheel. Vandaar dat u deze bijdrage van Ron de Ruijter ontvangt als een extra nummer.

Ik hoop dat het ook dient als inspiratie voor andere onderzoekers die hun resultaten graag willen publiceren.

En dat het nodig is dat we in de toekomst meer van dit soort extra nummers kunnen uitbrengen.

Inleiding

Mijn grootvader van mijn moederskant was Toon van de Wiel uit Stratum. Al meerdere keren heb ik een en ander over hem geschreven. Ook over zijn vader, Gradje, heb ik een verhaal kunnen schrijven: "Foto uit het verleden. Gradje van de Wiel".

Door genealogisch onderzoek waarmee mijn vader zaliger en ik in 1988 begonnen zijn, is bekend dat er meerdere generaties Van de Wiel uit Geldrop komen, of daar gewoon hebben. Ik heb op basis van materiaal dat mijn vader al gevonden had en eigen onderzoek, onder andere in het Regionaal Historisch Centrum in Eindhoven, dit verhaal over de voorouders Van de Wiel in Geldrop geschreven. Het verhaal komt wel uit mijn pen, maar een aantal gegevens komen ook gedeeltelijk van mijn vader Cor. Vandaar dat je vaker "we" tegenkomt in de tekst.

Is het verhaal helemaal af? Nee. Er is nog meer in de archieven te vinden. Dat vergt echter nog toekomstige onderzoektijd.

Gerrit

Of hij te voet kwam, of mee reed met een paard en wagen weten we niet. Maar ergens tussen 1810 en 1816 komt Gerrit van de Wiel in Geldrop aan. Zijn geboortedorp is Oisterwijk nabij Tilburg circa 40 km noordwestelijk van Geldrop. Gerrit trouwt in Geldrop en blijft zijn verdere leven in het tex-

tielddorp wonen.

Antonie

Het negende kind van Gerrit wordt in Geldrop geboren, trouwt en werkt daar zijn hele leven. Antonie is de enige van de vier Van de Wielen die zijn hele leven in Geldrop woont.

Gradje

Hij is één van de vele kleinzonen van Gerrit, het tweede kind van Antonie. Zijn opa ziet hij echter nooit, omdat deze al overleden is voordat Gradje geboren wordt. Gradje is in onze stamlijn Van de Wiel de laatste die in Geldrop geboren wordt. Als jongeman verhuist hij in 1886 naar Woensel en vervolgens naar Stratum.

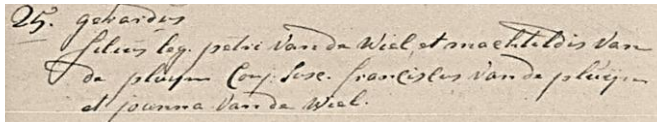
Toon

Kort nadat zijn opa Antonie overlijdt en er geen Van de Wiel in onze stamlijn meer in Geldrop woont, komt de oudste zoon van Gradje op achtjarige leeftijd een jaar bij zijn tante in Geldrop wonen.

Oisterwijk, donderdag 25 mei 1786

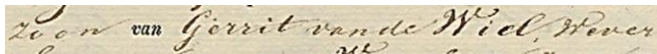
Peter van de Wiel, Joanna van de Wiel en Franciscus van de Pluijm, een broer van Peters vrouw Mechtildis, lopen naar de katholieke Petruskerk in Oisterwijk. Waarschijnlijk draagt grootmoeder Joanna haar kleinzoon die vandaag gedoopt wordt. In het doopboek vermeldt de pastoor de dopeling als Gerardus. Er bestaat in 1786 nog geen register van de Burgerlijke Stand met geboorteaktes, maar aannemelijk is dat

kleine Gerardus dezelfde dag, of de dag ervoor is geboren. Katholieke mensen laten hun kinderen zo snel mogelijk doppen in die tijd. In de doopinschrijving staan ook de vader en moeder van Gerardus vermeld: Peter van de Wiel en Mechtildis van de Pluym. Ook de peter en meter van Gerardus zijn zoals gebruikelijk opgeschreven: Franciscus van de Pluijm, een broer van Gerardus moeder, en Joanna van de Wiel, de oma van de kleine Gerardus.

Afb. 1. Doopinschrijving Gerardus van de Wiel

Het valt op dat de pastoor de naam “van de Pluym” de ene keer zonder en vervolgens met puntjes schrijft. Ondanks dat in het doopboek zijn doopnaam Gerardus staat, noemen we Gerardus verder toch Gerrit. In een aantal aktes noemen latere buurmannen hem namelijk Gerrit en ook in andere officiële documenten wordt hij zo wel genoemd.

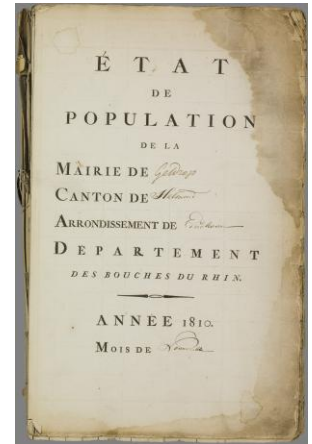
Afb. 2. Uitsnede uit de overlijdensakte van zoon(tje) Johannes, waarin Gerrit vermeld wordt

Aannemelijk is dus dat Gerardus roepnaam Gerrit is. In een enkele akte wordt hij ook wel Gerard genoemd.

Geldrop, op een dag tussen 1810 en 1816

Dat Gerrit op een dag tussen 1810 en 1816 in Geldrop aankomt, weten we omdat hij in de eerste volkstelling in Geldrop door de Franse overheerser in november 1810 (État de Population 1810) niet voorkomt.

Afb. 3. Voorblad van État de Population van Geldrop 1810

In 1816 wordt hij echter in een Geldrops document, in het patentregister, vermeld. Waar Gerrit dan vandaan komt is nog niet bekend. In ieder geval woont hij in 1810 volgens de Franse Volkstelling al niet meer in Oisterwijk.

Er woont in 1810 overigens geen enkele Van de Wiel in Geldrop.¹ Gerrit is dan waarschijnlijk ook de eerste Van de Wiel in het negentiende eeuwse Geldrop.

Geldrop begin negentiende eeuw

Er lopen in 1812 maar twee wegen, zandwegen, naar Geldrop: de Rielsche- en Geldropse Dijk. Vermoedelijk waren het karrensporen. Er wonen zo'n 1300 mensen in het dorp. In Geldrop ligt een kasteel en er is een kerk. De Geldropse bevolking leeft

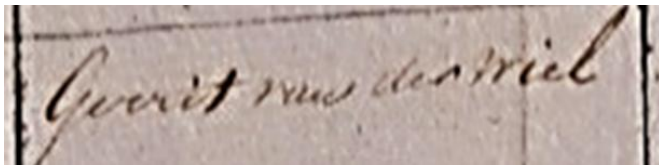
begin negentiende eeuw, evenals de eeuwen hiervoor, voornamelijk van de textielnijverheid. Na Tilburg is Geldrop de tweede belangrijkste producent van textiel in Brabant. Er wordt voornamelijk wollen laken gemaakt.

Daarnaast leeft men van de landbouw en diverse soorten kleinschalige veeteelt. Twee derde van de Geldropse gronden bestaat uit zogenaamde woeste gronden (heide en moeras). Deze niet ontgonnen gronden worden gebruikt door boeren voor het weiden van schapen, runderen en ganzen. Gestoken plaggen worden in de potstallen gebruikt. Een andere economische tak in Geldrop zijn de herbergen en brouwerijen.

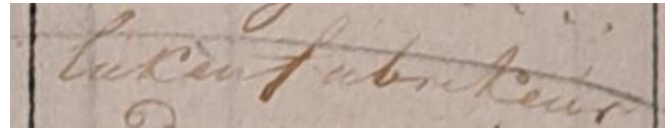
In 1811 stonden er in het centrum van Geldrop 131 huizen en er stonden er circa 70 in het buitengebied, merendeels boerderijen. Aan het einde van de negentiende eeuw was het inwonersaantal gegroeid tot ca. 2500.

Geldrop, ergens in 1816

Op papier komen we Gerrit dus voor het eerst in Geldrop tegen in 1816. Hij staat ingeschreven in het Geldropse patentregister als "lakenfabrieker".

Afb. 4. Eerste naamsvermelding van Gerrit in het patentregister

Afb. 5. Gerrit is "lakenfabrieker"

Fabrieker

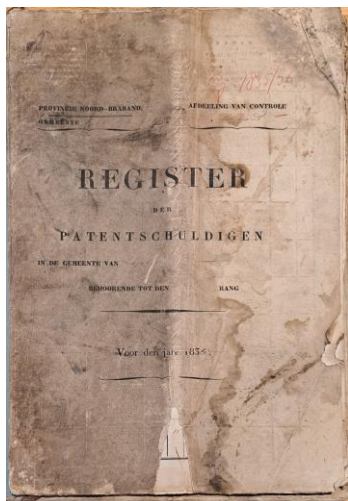
Een lakenfabrieker, zo in Geldrop tot halverwege de 19e eeuw vaak genoemd, is een koopman die wol inkoopt en daarvan een eindproduct zoals laken laat maken. Voor de bewerkingen zijn verschillende vaklieden nodig zoals spinners en wevers. In de jaren dat Gerrit in het patentregister voorkomt zijn dat meestal thuiswerkers. Hij verkoopt de wollen lakens dan vervolgens zelf op bijvoorbeeld jaarmarkten in dorpen en steden.

Patentregister

Voor het uitoefenen van bepaalde ambachten zoals koopman of fabrikant moet in de 19e eeuw jaarlijks een "vergunning" gekocht worden. Deze patentvergunning waar patentbelasting voor betaald moet worden, wordt geregistreerd in het Gemeentelijk "Register der patentschuldigen".

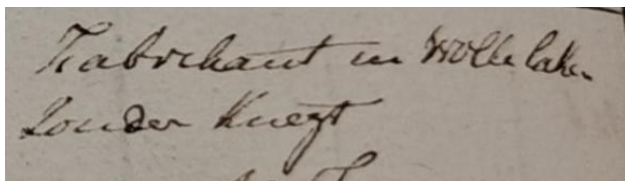
Kleine fabrikant

Tussen 1814 en 1818 komen er in Geldrop 14 nieuwe fabriekers bij, waaronder dus onze Gerrit. In 1816 zijn er 54 fabriekers. In 1835 zijn er nog 26 fabriekers over die dan steeds vaker fabrikant genoemd worden over, waaronder Gerrit.

Afb. 6. Register der Patentschuldigen Geldrop 1835

Wellicht dat Gerrit zelf thuis ook weeft en hij een weefgetouw in huis heeft. In het patentregister van 1835 staat vermeld dat Gerrit geen knecht in dienst heeft.

Afb. 7. "Fabrikant van wollen laken zonder knecht"

Ook in de eerdere patentregisters wordt bij Gerrit nooit melding gemaakt van knechten bij Gerrit. Gerrit is dus een kleine fabrikant.

Maar ook Gerrit stopt ermee, want vanaf 1841 wordt als zijn beroep "wever" vermeld. Of dat thuis, of in een fabriek is, weten we niet.

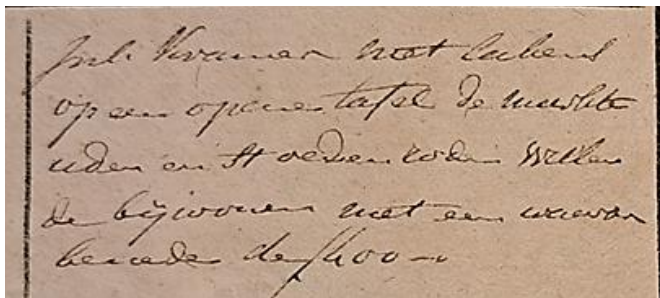

Afb. 8. Een 18e eeuwse handweefgetouw in het Weverijmuseum in Geldrop
Eigen foto

In het patentregister van de gemeente Geldrop van 1816 staat bij nummer 94: "Gerrit van der Wiel, woonplaats Kerkhof, lakenfabrikant, mede de markten en kermisfrequenterende". Dit laatste betekent dat Gerrit vaak op weg is naar andere plaatsen om zijn waar als kramer te verkopen: hij zorgt zelf voor de afzet van zijn wollen lakens. Een echte ondernemer!

De patentregisters van Geldrop zijn niet allemaal bewaard gebleven, maar Gerrit komt ook voor in de patentregisters van 1818, 1830 en 1835. Uit de patentregisters blijkt dat Gerrit zijn waar verkoopt "op een open tafel met een waarde beneden de 400 gulden", nog heel veel geld in die tijd.

In de patentregisters staan ook de marktplaatsen vermeld waar Gerrit zijn waar verkoopt: in ieder geval kwam hij in Uden (35 km), Sint Oedenrode (22 km), Budel (20 km), Oirschot (20 km), Tongelre, Oosterhout (63 km) en Oss (50 km). Best ver van huis voor Gerrit.

Afb. 9. "....Kramer met lakens op een open tafel. De markten Uden en St. Oedenrode willende bijwonen met een waar"

Die markten zijn indertijd meestal jaar- of kwartaalmarkten. De te verkopen waar wordt door fabrikeurs veelal met gecontracteerde vervoerders per kar en paard naar de marktplaats gebracht. Gerrit kwam daar te voet, of wellicht ook meerijgend met paard en wagen.

Donderdag 6 mei 1819

In de negentiende eeuw moeten de gezinshoofden in Geldrop belasting betalen die gebruikt wordt om het tekort op de gemeentebegroting te dichten. Voor de hoogte hiervan wordt gekeken naar de welstand van het gezinshoofd. Het bedrag van de belasting wordt alfabetisch op naam met de hand opgeschreven in de "Staat van Personele Omslag". De datum van betaling wordt ook vermeld. Gerrit betaalt op 6 mei een bedrag van twee gulden en veertien cent. Zijn toekomstige schoonvader Francis van Woerkom, die blijkbaar veel meer inkomen heeft, betaalt op 27 november 1818, 33 gulden en 29 cent.

22h Nieuw	Gerrit van der	2 1/4	6 mei 1819
30h Nijland	Jan	1 7/8	27 nov 1818
22h Woerkom	Francis van	33 29	27 nov 1818

Afb. 10. Betalingen Personele Omslag 1818-1819

In 1819 zijn er acht gezinshoofden in Geldrop waarvan de achternaam begint met een W, die deze belasting moeten betalen. Het laagst betaalde bedrag is 20 cent, Gerrits toekomstige schoonvader betaalt het meest.

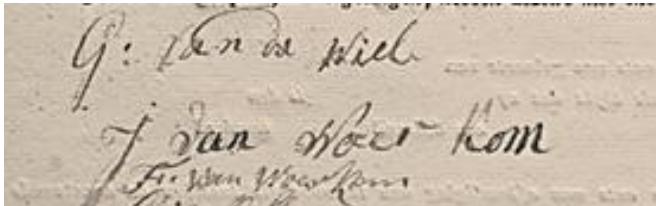
In latere jaren gaat Gerrit meer betalen. Zo betaalt hij in 1824 zeven gulden en in 1828 vijf gulden en 58 cent. In de jaren daarna neemt het te betalen bedrag weer af tot minder dan één gulden in 1842. Gerrit is dan echter al geen fabrikur meer.....

Donderdag 7 februari 1822

Gerrit trouwt op 35 jarige leeftijd voor de Geldropse schout met Johanna van Woerkom. Opmerkelijk is dat Johanna 15 jaar jonger is en in die tijd dus nog minderjarig.

Johanna's vader, Francis, is evenals Gerrit fabrikleur in "wol-len laken". Ook hem komen we vaak tegen in de Geldropse patentregisters. Gerrits schoonvader is bij het huwelijk aanwezig, Johanna's moeder is al tien jaar eerder overleden. De dorpsnotaris, een kuijper, een kleermaker en een schoenmaker, "geen bloedverwanten van de partijen" zijn de getuigen.

Uit de huwelijksakte blijkt dat Gerrit en Johanna in ieder geval een handtekening kunnen zetten. Ze zullen dan ook wel kunnen schrijven.

The image shows a close-up of a piece of aged, yellowed paper with two handwritten signatures in dark ink. The top signature is 'G. van der Wiel' and the bottom signature is 'J. van Woerkom'. The handwriting is cursive and somewhat slanted.

Afb. 11. Handtekeningen van Gerrit en Johanna onder hun huwelijksakte. Ook die van Johanna's vader staat hierbij

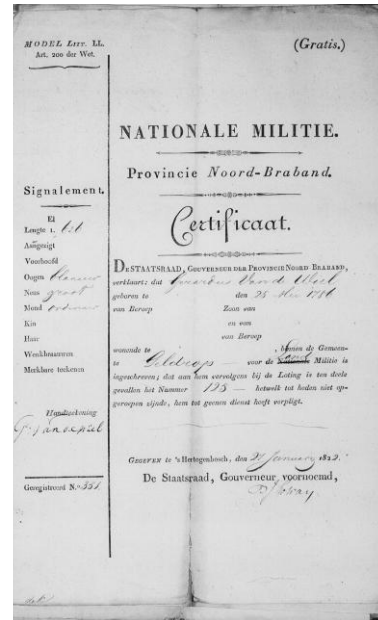
Een dag later, op vrijdag 8 februari, wordt het huwelijk ingezegend, oftewel Gerrit en Johanna trouwen voor de kerk.

Dat trouwen vindt waarschijnlijk plaats in een "Rooms kerk-huys" dat dicht bij het Geldropse kasteel staat. In de toen-

malige Brigidakerk met één toren is in 1813 brand geweest door blikseminslag. De restauratie hiervan is nog niet klaar. Zou er vervolgens ook een feest gegeven zijn?

Hoe ziet Gerrit eruit?

We hebben geen foto of tekening van Gerrit maar toch is er enig beeld van zijn uiterlijk. Om te trouwen moet er in de

Afb. 12. Gerrits Certificaat van de Nationale Militie uit zijn huwelijks bijlagen

negentiende eeuw een bewijs ingeleverd worden bij de gemeente waaruit blijkt dat je voldaan hebt aan de verplichtingen voor de Nationale Militie. Dat certificaat wordt afgegeven door de "Gouverneur der Provincie Noord Brabant". Volgens het certificaat blijkt Gerrit uitgeloot te zijn en dus niet in dienst te hoeven. Op het certificaat zijn ook enkele lichamelijke kenmerken vermeld. Zo heeft Gerrit blauwe ogen,

een grote neus en een ordinaire mond, (ordinair betekent waarschijnlijk niets opvallends aan). Ook zijn lengte is vermeld: 1,62 el, dat is tegenwoordig 1 meter 62 cm.

Chat GPT heeft in 2024 met de spaarzame kenmerken en de Geldropse textielcontext waarin Gerrit leeft alsnog een tekening van hem gemaakt.

Afb. 13. Gerrit op 35 jarige leeftijd door Chat GPT

Zaterdag 9 november 1822

Negen maanden en twee dagen na hun huwelijk, "*om Een ure des middags*" komt Gerrit aangifte doen van hun eerste kind: Peter. Als oudste zontje wordt Peter vernoemd naar de vader van Gerrit. De twee getuigen die Gerrit meeneemt zijn beiden dagloners. Wellicht werken ze voor Gerrit, maar daar is geen bewijs van in de registers.

1832 Oprichting van het kadaster

Nederland wordt in kaart gebracht. Alle onbebouwde en gebouwde eigendommen worden opgetekend. Iedere opstal, of stuk grond wordt door een landmeter ingetekend en van een nummer voorzien. Bebouwing wordt rood gekleurd. Zo ook in Geldrop.² Op het titelblad van dit verhaal staat een gedeelte van Sectie B van Geldrop. De kerk heeft nummer 605 en het kerkhof er om heen nummer 602. Bij iedere tekening hoort een "*Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel*". Een document waarin staat wie de grond of opstal bezit, wat het is en hoe groot het is.

Waar woont Gerrit?

In het patentregister van 1816 staat in de kolom Woonplaats bij Gerrit "*Kerkhof*" vermeld. Dat is waarschijnlijk de Kerkhofstraat waar de hoofdingang van de toenmalige Brigi-dakerk ligt. De huidige kerk met twee torens uit 1891 staat overigens op de zelfde plaats. Tegenwoordig is de Kerkhofstraat een gedeelte van de Nieuwendijk.

De schoonvader van Gerrit, bezit twee huizen in de Kerkhofstraat. Bij één huis hoort ook nog een fabriek en twee stallen. Het vermoeden bestaat dat Gerrit één van die huizen van hem huurt als hij in Geldrop komt wonen en werken. Wellicht hebben Gerrit en zijn schoonvader zich op één van de markten leren kennen.

1847	Maertens	Francis van	Lakenfab.	J.	1881	Huis
1888	J.	J.	bitel	J.	J.	Tuin

Afb. 14. Geldrop Sectie B no. 487 en 488. Huis en tuin in bezit van de schoonvader van Gerrit. Uit de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel

In zijn verder leven bezit Gerrit ook nooit een eigen huis.

Zondag 31 augustus 1834, vier uur in de ochtend

Twaalf jaar na hun eerste kindje wordt op deze zomerse dag hun negende kind, Antonie, geboren. Onze tweede generatie Van de Wiel in Geldrop. Antonie heeft op zijn geboortedag drie broers, Peter, Wilhelmus en Gijsbertus en twee zussen, Megtilda en Wilhelmina. Er zijn voor Antonie ook nog twee andere broertjes en een zusje in het gezin geboren, maar die zijn al jong overleden.

Eén van de getuigen bij de geboorteaangifte op de morgen na de geboorte is een wever; Paulus Sprengers. Paulus is ook getuige bij nog zes andere kinderen van Gerrit en Johanna. Waarschijnlijk is hij dus een goede bekende van het gezin. Gerrit zelf is ook twee maal als getuige aanwezig bij de aangifte van kinderen van Paulus en Johanna de

Afb. 15. Uitsnede Kadastrale kaart Geldrop ca. 1832. Blauw: mogelijke woning van Gerrit, schuin tegenover de oude kerk. Groen: vermoedelijke woning van zijn schoonvader met fabriek en schuren erachter

Groot. Het is goed mogelijk dat Paulus één van de wevers is bij wie Gerrit zijn wollen lakens laat weven
Paulus Sprengers is overigens één van de 28 Geldropse thuiswerkers die een jaar eerder, in 1833, meedoet aan het Geldropse machineoproer. Een eerste protest tegen een stuk automatisering door drie fabrikeurs in het dorp. De thuiswerkers worden aangeklaagd "van poging tot vernieling van een

lakenscheermachine met openbaar geweld". Uiteindelijk worden allen door de Rechtbank in Eindhoven vrijgesproken. De lakenscheermachine komt er toch.³

Er is nog een reden om aan te nemen dat de gezinnen van Gerrit en Paulus goede bekenden van elkaar zijn.

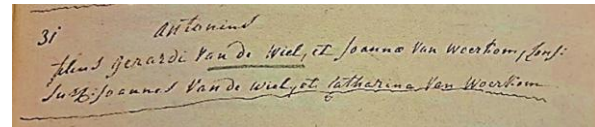
Volgens de registers van Personele Omslag komen ze tegelijk hun gemeentelijke belasting betalen. Hun beider namen staan vele jaren onder elkaar in het register. Het bedrag dat wever Paulus, moet betalen is echter altijd veel lager dan het bedrag dat Fabrikteur Gerrit betaalt: meestal minder dan één gulden.

Antonie wordt gedoopt

Op zijn geboortedag wordt het manneke gedoopt. De peter en meter zijn Joannes van de Wiel, een oom en Catharina van Woerkom. Wie die Catharina is weten we nog niet. In het doopregister schrijft de pastoor Antonie echter als "Antonius" op. Dat opschrijven van Antonius in plaats van Antonie zal nog een aantal keren gebeuren.

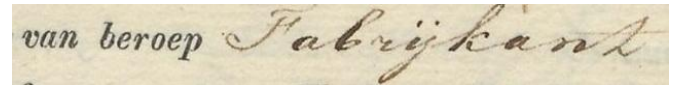
Afb. 16. Doopregister Brigidakerk 1816-1840

Afb. 17. Doop Antonius van de Wiel op 31 augustus 1834

Zondag 27 mei 1838 "om negen uren des voormiddags"

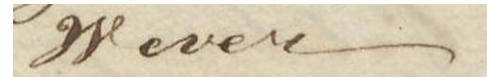
Gerrit verschijnt "voor ons Burgemeester, Beambte van den Burgelijke stand" om aangifte te doen van een zoontje: Francis. De zelfde ochtend "te vijf ure des morgens" geboren. Niet zo bijzonder dat aangeven van een kind door Gerrit. Wel bijzonder dat dit de laatste akte is waar als Gerrits beroep "Fabrikant" genoteerd staat.

Afb. 18 Uit de geboortecte van Francis

Maandag 17 mei 1841

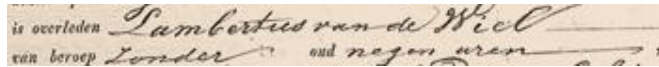
Ook Gerrit is gestopt als fabrikant. In de geboortecte van zoontje Johannes die de dag ervoor geboren is, wordt als Gerrits beroep "wever" vermeld. Dat beroep, wever, komen we vervolgens in alle aktes van Gerrit tegen waar zijn beroep vermeld wordt.

Afb. 19. Uit de geboortecte van Johannes

Zaterdag 17 september 1842

Als Gerrit 56 jaar is, wordt er nog een tweeling, twee jongetjes, geboren. Het zijn het veertiende en vijftiende kind van Gerrit en Johanna. Volgens hun geboorteaktes komen ze allebei om "zeven uren des morgens" ter wereld. Ze krijgen als naam Lambertus en Cornelis. Lambertus wordt echter maar negen uur oud en Cornelis slechts twee dagen.

Afb. 20. Lambertus overlijdt al na negen uur

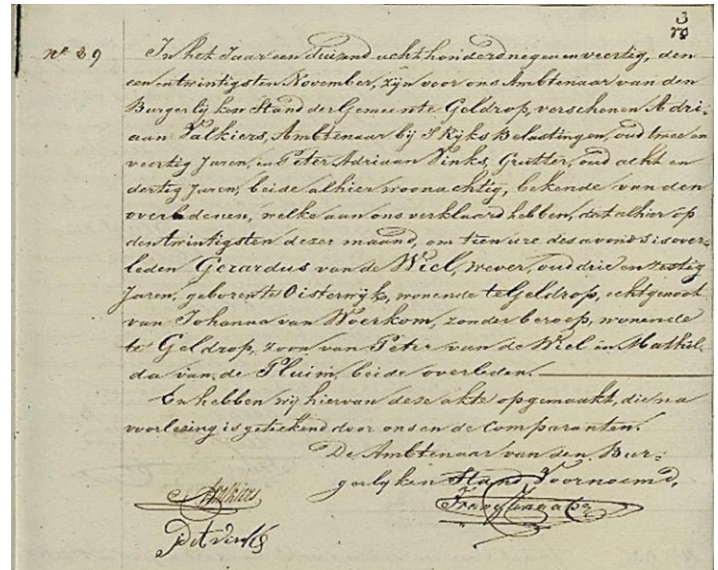
Zuigelingensterfte bedroeg rond het midden van de negentiende eeuw zo'n twintig procent. Vijfentwintig procent van de kinderen overleed voor het vijfde jaar.

Van de zes kinderen die na Antonie geboren worden, wordt alleen Antonies broer Francis volwassen. Van de vijftien kinderen van Gerrit en Johanna, elf jongens en vier meisjes, overlijden acht kinderen binnen zes jaar. Bij dit gezin is het sterftecijfer bij de kinderen erg hoog en brengt waarschijnlijk veel verdriet. De kinderdood was altijd dichtbij in de eerste helft van de negentiende eeuw. Gebruikelijk in die tijd is om als er een kind sterft een volgend kind de zelfde naam te geven. Zo zien we dat Gerrit en Johanna twee keer zoontjes Wilhelmus, Gijsbertus en Johannes noemen.

Dinsdag 20 november 1849, tien uur 's avonds

Gerrit overlijdt als Antonie vijftien jaar is. Twee bekenden van Gerrit, een "Ambtenaar bij 's Rijks Belastingen" en een

"Grutter" geven zijn overlijden de volgende dag aan op het gemeentehuis. De overlijdensakte is volledig met de hand geschreven en Gerrit wordt hier weer officieel Gerardus genoemd. Als we het overlijdensregister verder terugkijken zien we dat in juli de voorgedrukte overlijdensaktes in het overlijdensregister allemaal al gebruikt zijn. In de tweede helft van 1849 was er een sterfte van meer dan drie keer het normale aantal in Geldrop: 64 overledenen.

Afb. 21. Overlijdensakte van Gerardus van de Wiel

Er heerst een cholera-epidemie. Of Gerrit ook aan cholera overleden is, weten we niet. Johanna blijft achter met zeven kinderen waarvan er drie ondertussen ouder dan 21 en dus meerderjarig zijn.

Maandag 9 september 1850

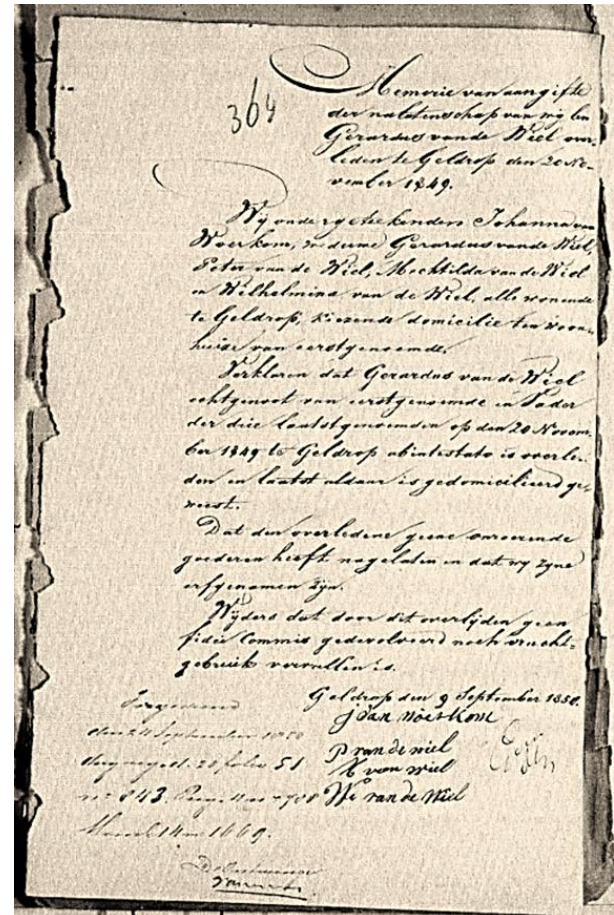
Gerrits weduwe Johanna en haar drie meerderjarige kinderen, Peter, Mechtilda en Wilhelmina doen bijna een jaar na het overlijden van Gerrit aangifte van zijn nalatenschap in een zogenaamde Memorie van Aangifte. Hierin verklaren ze dat "den overledene geen onroerende goederen heeft nagelaten en dat wij zijne erfgenamen zijn". Gerrit bezat dus geen eigen huis.

Catharina blijft als weduwe van Gerrit wel jaarlijks de belasting voor de Personele Omslag betalen. Financieel gaat het blijkbaar steeds minder. De hoogte van het te betalen belastingbedrag daalt tot 50 cent.

Afb. 22. Memorie van aangifte van Gerardus (Gerrit) van de Wiel

Kleinkinderen

Gerrit was de eerste 19e eeuwse "Van de Wiel" in Geldrop. Hij kreeg met zijn Johanna vele kinderen en kleinkinderen. Hij heeft zijn meer dan dertig kleinkinderen nooit kunnen meemaken. Zijn eerste kleinkind, Gerardus Wilhelmus, wordt pas anderhalf jaar na zijn overlijden geboren. De oudste zoon van Gerrit en Johanna, Peter, is de vader. Peter is zo'n tien maanden na het overlijden van Gerrit getrouwd in

Someren, een dorp in de buurt. Gerrit kon er niet meer bij zijn, maar Johanna was er wel. Haar handtekening staat op de trouwakte. Johanna maakt ook nog de geboorte van een aantal andere kinderen van Peter mee voordat ze in 1860 overlijdt. Waarschijnlijk ziet ze haar kleinkinderen regelmatig, want Peter en zijn vrouw Maria Paulissen wonen al snel na hun huwelijk weer in Geldrop.

Dochter Wilhelmina trouwt in 1857 in Tilburg, waar ze werkt als "dienstmeid". Op haar huwelijksakte is de handtekening van Johanna niet aanwezig, ze zal dan ook niet bij de plechtigheid aanwezig zijn geweest. Wel was er een oom van Wilhelmina als getuige aanwezig. Johannes van de Wiel die in Tilburg woont, de oudste broer van vader Gerrit. Wilhelmina en haar man verhuizen al snel naar Heusden, 55 km van Geldrop. Hoe vaak zal Johanna hen nog zien?

1860, het bevolkingsregister

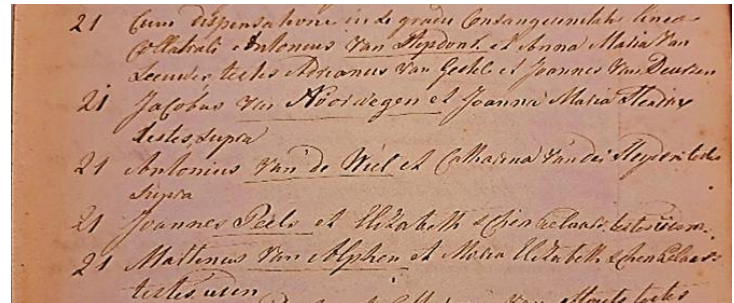
Antonie komen we voor het eerst weer tegen in het Geldrops bevolkingsregister van 1860. Hij woont dan nog thuis bij zijn moeder met zijn zus Mechtilda en zijn broers Gijsbertus en Francis. De drie jongens zijn alle drie "Fabriekarbeider". Zus Mechtilda heeft geen beroep.

Vanaf ongeveer 1850 tot 1880 vindt er in Geldrop een omwenteling plaats van thuisnijverheid naar een industriële productie. Waarschijnlijk werken de drie broers dan ook in een Geldropse textiel fabriek, maar wat ze precies doen weten we niet.

Donderdag 18 april 1861

Antonie trouwt in het Geldropse gemeentehuis voor de wet met een dochter van wever Martinus van der Heijden en Goverdina Verhoeven: Catharina. Catharina komt ook uit Geldrop. De vader en moeder van Catharina zijn allebei bij de huwelijksvoltrekking aanwezig.

Pas drie dagen na het wettelijk huwelijk trouwen ze op zondag 21 april voor de kerk. Die dag worden vijf huwelijken in de Geldropse kerk ingezegend. Anthonie en Catharina als derde. In de kerk op zondag trouwen, dat kwam voor. Voordeel is in ieder geval dat je er geen vrije dag voor hoeft op te nemen..... Waarschijnlijk trouwen de vijf koppels in de middag, met een korte ceremonie. Ze hebben ook allemaal de zelfde getuigen, die genoemd worden bij het eerste paar.

Afb. 23. inschrijving in het trouwboek van de Brigidakerk van het trouwen van Antonie en Catharina op 21 april 1861

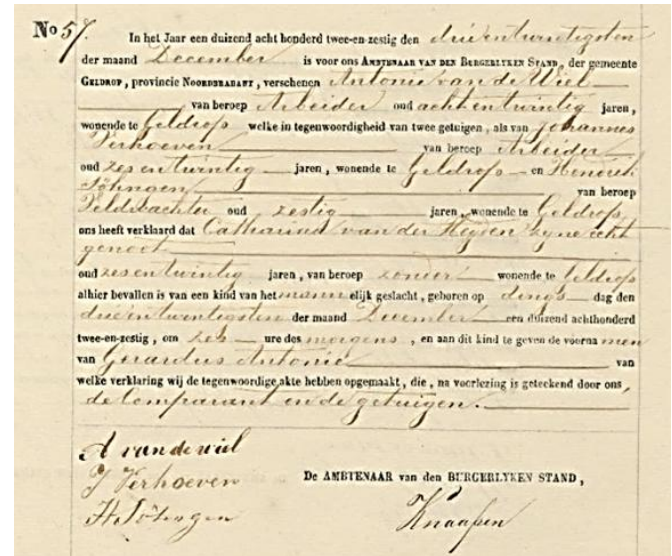
Woensdag 12 februari 1862

Op deze winterdag laat Antonie hun oudste zoontje Gerardus Antonius dopen in de Brigidakerk van Geldrop. Gerardus is die dezelfde morgen om vier uur geboren. Moeder Catharina is er vanzelfsprekend niet bij. Zij ligt nog in het kraambed. Peter en meter zijn een broer van Catharina, Matheus van der Heijden en Mechtilda van de Wiel, een zus van Antonie, zo lezen we in het doopboek van de Brigidakerk.

Merkwaardig is dat Antonie pas de volgende dag naar het Geldropse gemeentehuis gaat om hem aan te geven. De kleine die bijna tien maanden na hun huwelijk geboren wordt, is volgens traditie vernoemd naar zijn opa van de Wiel, de vader van Antonie. De twee getuigen die Antonie als vader bij aangifte in het gemeentehuis mee neemt, zijn Antonies zwager Johannes Verhoeven, die arbeider van beroep is en veldwachter Hendrik Söhngen. Deze veldwachter was ook getuige bij het huwelijk Antonie en Catharina geweest.

Dinsdag 23 december 1862, negen en een halve maand later

Twee dagen voor kerstmis van het zelfde jaar, wordt hun tweede zoontje geboren. Het krijgt bij de aangifte bijna dezelfde namen als het eerste zoontje; Gerardus Antonie. Het oudste zoontje is nog geen twee maanden oud geworden.....

Afb. 24. Geboorteteakte van Gerardus Antonie (Gradje)

Dezelfde dag wordt het kind ook gedoopt en in het doopregister van de Brigidakerk ingeschreven als Gerardus Antonius. Dat "Antonius" klinkt katholieker dan "Antonie". Antonie's broer Gijsbertus en Catharina's moeder Goverdina Verhoeven zijn de peter en meter.

Volgens familieoverlevering wordt Gerardus Antonie in het dagelijks leven Gradje genoemd, onze derde generatie Van de Wiel in Geldrop.

De volgende 14 jaar worden er nog drie jongetjes en vier meisjes geboren. Twee van de drie jongetjes overlijden zo'n twee maanden na hun geboorte. Het oudste jongetje, Martinus Antonius, bereikt later de respectabele leeftijd van 83 jaar, het oudste van alle kinderen. Hij wordt kloosterling met als religieuze naam broeder Odulphus. Van beroep is hij bakker.

Van de meisjes sterven er twee ook heel jong. Ardina wordt bijna drie, maar Goordina nog geen twee maanden. Miena, aangegeven als Wilhelmina Catharina, wordt ook 83 en het oudste dochtertje van Catharina en Antonie, Johanna Catharina die als roepnaam Hanna heeft, wordt 67 jaar.

Afb. 25. Uitsnede uit een foto uit juni 1931, vele jaren later, met Hanna, broeder Odulphus (Martinus) en Miena. Uit het archief van mijn vader

Antonie neemt bij de geboorteaangifte van zijn eerste zeven kinderen zijn zwager Johannes Verhoeven mee als getuige. Die Johannes is getrouwd met Johanna van der Heijden, een zus van Antonies vrouw Catharina. De twee koppels zullen wel een goede relatie hebben. Bij de geboorteaangiften die Johannes Verhoeven doet van zijn kinderen neemt Johannes ook vaker Antonie als getuige mee. De veldwachter die mede getuigt bij het huwelijk van Antonie en zijn Catharina zien we ook vaak als getuige bij de geboorteaangiften die Antonie en Johannes doen, maar ook bij vele andere geboorteaangiften in het dorp. Blijkbaar hoort getuige zijn bij zijn baan.

Zomer 1873

Gradje is eind vorig jaar 12 jaar geworden. Einde van de lagere schooltijd. Helaas weten we niet zeker of Gradje en zijn broers en zussen naar de lagere school gaan in Geldrop. Vermoedelijk wel. Francis, een broer van vader Antonie, heeft vaker vastgezeten. In registers van het huis van bewaring en de strafgevangenis staat vermeld dat Francis "lager onderwijs heeft genoten" Vermoedelijk gaat Gradje dan ook naar school, maar veel Geldropse kinderen werken in textiel fabrieken, ook als ze jonger zijn dan twaalf jaar. Of Gradje ook in zo'n fabriek werkt? Er is een dorpschooltje achter de Brigidakerk aan de Kerkstraat.⁴ Vanaf 1856 is er overigens ook een bijzondere (katholieke) lagere school in Geldrop door de Zusters van Liefde aan het Bogardeinde opgestart.

Maandag 25 juli 1881

Feest en een bijzondere gebeurtenis in die jaren. De schoonouders van Antonie vierden hun gouden huwelijksfeest in Geldrop. Antonie en Catharina zijn er vrijwel zeker bij en rijden in een rijtuig mee. In de Meierijsche Courant van zaterdag 30 juli 1881 wordt daarvan op de voorpagina onder het hoofd "Provinciaal en Gemeente Nieuws" breed ingegaan.

Afb. 26. De Meierijsche Courant van zaterdag 30 juli 1881

Uit het krantenbericht:

"Rijtuigverhuurder en buurlieden hadden hunne schoonste rijtuigen en paarden kosteloos beschikbaar gesteld om het gouden paar, kinderen en behuwd kinderen (waaronder onze Antonie en Catharina) in plechtstatigen optocht kerkwaarts te rijden".

Om 8 uur 's morgens was er namelijk eerst een heilige mis. Verder was er die dag "eene kernachtige toespraak van den Heer Burgemeester". "Door de zorg der feest-commissie was de ingang hunner woning recht feestelijk versierd".

Vrijdag 2 september 1881 om elf ure des morgens

Rouw in de familie. Kort na zijn gouden huwelijksfeest overlijdt Martinus van der Heijden, de vader van Catharina, 77 jaar oud. Anderhalve maand na het gouden huwelijksfeest gaan Antonie en Catharina naar zijn uitvaart.

Dinsdag 4 april 1882

Evenals tegenwoordig moet er na het overlijden van iemand aangifte van de nalatenschap gedaan worden. Antonies schoonvader had drie zonen en twee dochters. De drie zonen van de overleden schoonvader en de echtgenoten van de twee dochters gaan te voet naar het raadhuis van Geldrop. Ze gaan gezamenlijk aangifte voor "het Recht van Successie" (tegenwoordig erfbelasting) doen. De aangifte wordt blijkbaar in die tijd door de man gedaan als je getrouwd bent. Wellicht zijn de dochters er wel bij, maar daarvan staat niets in de zogenaamde Memorie van Aangifte.

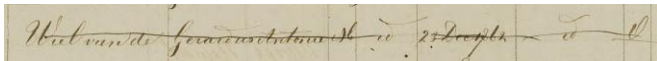
Wat laat Antonies schoonvader eigenlijk na? "De nalatenschap van den overledenen bestaat uit de helft onverdeeld in een huis erf en tuin - inboedel als stoelen, tafel, bedden, linnen, schilderijen- klederen door den overledenen alleen nagelaten".

Wat is de nalatenschap waard? Het huis wordt geschat op 800 gulden, de inboedel op 50 gulden en de kleding op 10 gulden. Er zijn ook nog schulden en de begraafkosten bedragen ook nog eens 100 gulden. Er valt voor de vijf kinderen van Martinus uiteindelijk 180 gulden en 18 cent te ver-

delen. Dus Catharina en Antonie erven iets meer dan 36 gulden. De andere helft van de erfenis is voor Antonies schoonmoeder Goverdina zelf. Opmerkelijk hierbij is dat niet Martinus, maar Goverdina het huis ooit geërfd heeft van haar vader

Woensdag 12 mei 1886

Gradje is ondertussen 23 jaar. Volgens het bevolkingsregister verlaat hij Geldrop. Een gemeenteambtenaar streept "Wiel van de Gerardus Antonius" door in het bevolkingsregister van Geldrop.

Afb. 27. Gradje is uitgeschreven in Geldrop

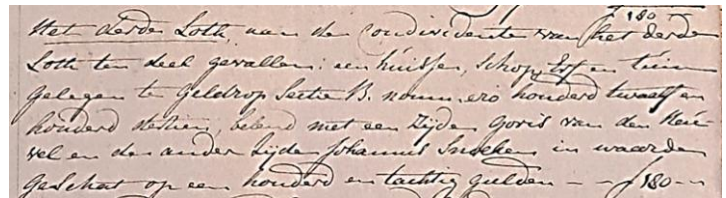
Hij gaat als bakkersknecht werken bij bakker Huggers in Woensel, aan de andere kant van Eindhoven. Daar krijgt hij ook onderdak. Het ligt voor de hand dat hij het bakkersvak al in Geldrop aan het leren is bij een plaatselijke bakker. Gradje verlaat zijn geboortedorp Geldrop om er nooit meer te komen wonen.

Donderdag 22 juli 1886

Op deze dag, midden in de zomer, wordt Antonie op zijn 52e huiseigenaar. Hij loopt met zijn schoonmoeder Goverdina Verhoeven naar notaris Henricus Justinus Dominicus van der Voort in het dorp. Antonie en zijn schoonmoeder hebben afgesproken dat hij haar huis in de Kerkstraat koopt. Goverdina heeft het huis in 1837 van haar vader, lakenwever

Antonie Verhoeven, geërfd. De notaris stelt voor hen de koopakte op. Opvallend in deze handgeschreven akte is dat als beroep van Antonie "fabrieksmeesterknecht" vermeld wordt. Misschien geeft hij dan leiding aan een aantal arbeiders.

De koopprijs bedraagt "Een duizend gulden". In 1837, toen Goverdina het huis erfde, is de waarde van het huis geschat op 180 gulden.

Afb. 28. Gedeelte uit de akte opgesteld in 1837 door notaris Jacobus Velsen betreffende de erfenis van wever Antonie Verhoeven. Hierin staat de geschatte waarde van zijn huis en de kadastrale ligging: sectie B 112 en 113

Uit het Register van huisnummering uit 1879 blijkt dat Antonie er met zijn gezin al woont. Straatnamen worden nog niet echt gebruikt. Er wordt gesproken over Wijk D huisnummer 104. Voorheen woont hij ook op nummer 134.

Arbeidershuizen in die tijd en omgeving zijn vaak van hout met lemen wanden en slechts gedeeltelijk van steen. Vaak hebben ze een aarden vloer en een dak van stro. Ze zijn vaak laag en vochtig. Huizen waar wevers thuis werken hebben in Geldrop vaker drie tot vier vertrekken waaronder een grote weefkamer.

Afb. 29. Het huis dat Antonie koopt Sectie B 112 en 113 ligt in de Kerkstraat

Er komen bij het schrijven over het huis allerlei vragen op: Zouden ze er in bedsteden slapen? Komt er water uit een pomp in of bij het huis? Hoe verwarmen ze het (niet geïsoleerde) huisje? Zouden ze een beerput gehad hebben.....? Het huis van Antonie is er evenals vrijwel alle arbeidershuisjes uit die tijd niet meer. Overigens heet de Kerkstraat tegenwoordig Heuvel. Maar de plaats waar het huis gestaan heeft is er natuurlijk nog wel.

Volgens de verkoopakte heeft het huis een erf en een tuin. Deze hebben samen een grootte van twee aren en vier en negentig centiaren. Een gedeelte van het huis is volgens de akte verhuurd en komt "op den negenden October aanstaande" ter beschikking. Wie de huurder is, is niet bekend.

Volgens de koopakte, no 57 van 1886, moet Antonie het bedrag "voldoen vóór of op den vijftienden Januarij des volgenden jaars", dus uiterlijk 15 januari 1887. In de akte staat ook vermeld dat het enige bewijs van eigendom de akte is die de Geldropse Notaris Jacobus Velsen in 1837 heeft opgesteld betreffende de erfenis van Goverdina's vader.

Goverdina en Antonie hoeven zich niet bij notaris van der Voort te identificeren. Notaris Van der Voort schrijft in de akte "De Comparanten zijn aan mij, Notaris, bekend". Tegenwoordig ondenkbaar.

Zo'n elf jaar later wordt het huis door Antonies kinderen in 1898 verkocht. In de verkoopadvertentie van notaris Fens staat een afbeelding. In hoeverre die afbeelding overeenkomt met hoe het huis er uit ziet weten we niet.

Afb. 30. Uitsnede van de advertentie om het huis te verkopen in 1898. De kadastrale nummers zijn ondertussen gewijzigd

Zaterdag 15 januari 1887

Antonie heeft blijkbaar niet genoeg eigen geld om het huis te betalen. Op de dag dat het geld uiterlijk betaald moet worden, loopt Antonie bij licht vriezend weer nogmaals naar Notaris Van der Voort. Ditmaal voor een hypotheek. Hij leent een bedrag van 700 gulden van *"den weedelgeboren heer Wilhelmus van den Heuvel"*. Antonie *"verklaart zich te verbinden, om van de vermelde som, interessen (rente) te zullen betalen, gerekend tegen vier ten honderd in het jaar"*. In de hypotheekakte is o.a. ook opgenomen dat Antonie het huis tegen brand moet verzekeren.

Wilhelmus van den Heuvel, die het geld uitleent, is een vooraanstaande en grote textielabrikant in Geldrop. Wellicht werkt Antonie bij Van den Heuvel. Van den Heuvel verschijnt bij het afsluiten van de hypotheek niet samen met Antonie bij notaris Van der Voort, maar laat zich vertegenwoordigen door de gemeentesecretaris Justinus Kivits. Van den Heuvel heeft zijn textiel fabriek in de Molenstraat. In 1885 werd het A. van den Heuvel & zonen.

Dat staat nu nog steeds op de gevel. Het bedrijf bestaat niet meer, evenals vrijwel alle andere Geldropse textiel fabrieken in het dorp.

Een groot gedeelte van het fabrieksgebouw aan de Molenstraat bestaat echter nog wel. Tegenwoordig is in dit gebouw het Geldropse Weverijmuseum in gevestigd: zeker een bezoek waard!

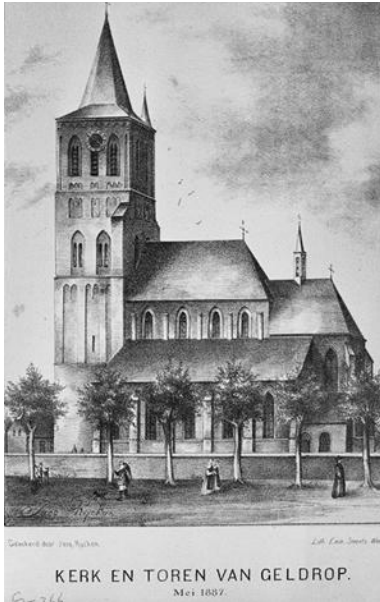
Afb. 31. Het weverijmuseum in Geldrop, voormalig Firma A. van den Heuvel & zonen. Eigen foto

Zondag 30 oktober 1887

Het kerkgebouw in Geldrop is in zeer slechte staat en wordt gesloopt. De kerk waar Gerrits en Antonies kinderen gedoopt zijn en Antonie getrouwd is met Catharina. Men is bezig een nieuw kerkgebouw tegen de oude toren aan te bouwen. Zondagmiddag stort om twee uur volgens de krant *"Zuid Willemsvaart"* van 2 november 1887 *"den toren onder donderend geraas"* in. Antonie, Catharina en de kinderen wonen vlakbij in de Kerkstraat en horen dat waarschijnlijk gebeuren. Wellicht gaan ze kijken. Het stormt die dag waar de kerktoren van de kerk niet tegen bestand is. De ingestorte kerktoren wordt vervolgens helemaal afgebroken en er komt een kerk met twee torens voor in de plaats.

— Te Geldrop is bij den storm van Zol-
dag de toren omgewaaid en in eene ruïne ver-
keerd, zonder dat daardoor andere onheilen
veroorzaakt zijn.

Afb. 32. Bericht over het instorten van de Geldropse kerktoeren in het
Utrechtsch provinciaal en stedelijk dagblad van 6 november 1887

Afb.33. Brigidakerk in 1887, getekend door Jacq Rycken. Hier zijn de kinderen
van Gerrit en Antonie gedoopt en is Antonie getrouwd. Bron: Rijksdienst voor
Cultureel Erfgoed G-266

Maandag 2 januari 1888

Antonie komen we tegen in een overzicht met belasting-
plichtigen. Op deze dag heeft hij zijn belasting van 1 gulden
en 50 cent in 1888 betaald. Dat overzicht heet ondertussen
"Kohier van Hoofdelijke Omslag". Hierin wordt ook het ge-
schatte inkomen van de belastingplichtigen vermeld. Als
eerste wordt degene met het hoogste inkomen vermeld en
als laatste degene die wel belasting moet betalen, maar het
laagste inkomen heeft. Het Kohier in Geldrop uit dit jaar be-
staat uit 30 pagina's en 353 belastingplichtigen. Antonie
wordt vermeld op pagina 16 met nummer 190. Zijn jaarinko-
men wordt geschat op 250 gulden. Zijn belastbaar inkomen
wordt door B&W vastgesteld op 75 gulden. Hierover betaalt
hij 2% belasting.⁵ W. van den Heuvel waar Antonies hypo-

190	A. van de Meel	250	75
-----	----------------	-----	----

Afb 34-35. Antonie heeft in 1888 een geschat inkomen van 250 gulden
en een belastbaar inkomen van 75 gulden

theek loopt, heeft een geschat inkomen van 5750 gulden en staat als tweede in het overzicht. De belastingplichtigen die onder in de lijst staan verdienen 100 gulden per jaar.

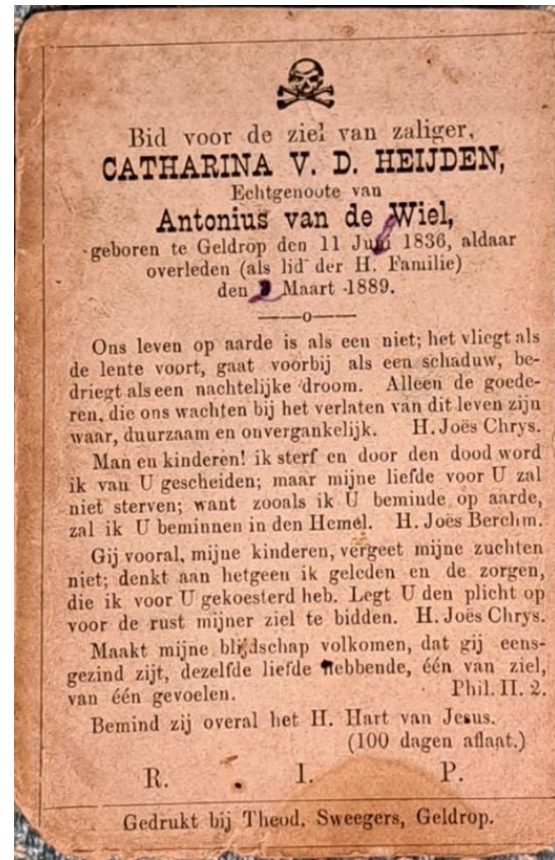
Zo'n zeven jaar later begint het geschat inkomen van Antonie te dalen tot uiteindelijk nog maar 100 gulden.....

Zaterdag 2 maart 1889

"Om acht ure des avonds" overlijdt op twee en vijftigjarige leeftijd Antonies vrouw Catharina. Toon blijft als weduwnaar in hun huis achter met zijn dochters Hanna en Miena. Overigens woont ook een ongehuwde broer van Catharina, Peter, die arbeider is bij hem in.

Antonie laat voor Catharina bij boekdrukker Theodorus Sweegers in Geldrop een bidprentje drukken. Waarschijnlijk regelt de koster van de Brigidakerk dit voor hem zoals in die tijd gebruikelijk.

Op Catharina's bidprentje wordt gevraagd voor haar ziel te bidden. Verder staan er onder het vignet met het doods- hoofd enkele teksten op, die door Catharina zelf te lijken zijn ingegeven, maar dat zal zo niet zijn geweest. Onder aan het bidprentje staat ook nog vermeld: "100 dagen aflaat".⁶ Een aflaat is in de Katholieke Kerk een kwijtschelding van straffen die de gelovige in het hiernamaals nog moet uitboeten. Opvallend aan het bidprentje is dat er twee met pen verbeterde fouten op staan. Wie zou dat verbeterd hebben? Daarnaast staat er niet Antonie, maar Antonius en dat is niet verbeterd.

Afb. 36. Bidprentje van Catharina

Op het prentje staat vermeld dat Catharina sterft "als lid der H. Familie". Die Heilige Familie is een zogenaamde Broederschap. In dit geval een in 1872 door de Brigida-parochie opgerichte vereniging van katholieke gelovigen. De doelgroep van deze broederschap zijn vrouwen. In 1888 heeft de Geldropse broederschap 530 leden.⁷

1888 Bijzondere Patroon der 4 ^e Afdeeling der H. Brigida		H. Brigida	
N ^o	Namen der leden van de 4 ^e Afdeeling	DAATUM	PATROON DER LEDEX.
1	Catharina van den Linden	15 Dec	H. Barbara en gouden Martelaren
2	Theresia van den Linden	20 "	H. Pelagius Bisschop van Antiochie
3	Anna van den Linden	17 "	H. Bogga Adriaen
4	Anna van den Linden	15 "	H. Lucia Maagd en Martelaren
5	Ursula Degeners	10 "	H. Iuliana Maagd en Martelaren
6	Theresia van den Linden	19 "	H. Anthonis Martelaren
7	Anna Buis	15 "	H. Jozef Bisschop
8	Theresia van den Linden	11 "	H. Anthonis paus
9	Anna Buis	20 Jan	H. Sebastianus Martelaren
10			
11	Catharina van den Linden	29 April	H. Petrus Martelaren
12	Theresia van den Linden	4 "	H. Anthonis Bisschop

Afb. 37-39. Het register met de leden van de broederschap. Hier 1884, met als nummer 11, Catharina. Ze staat er verschillende keren in vermeld

Zoals gebruikelijk zal haar bidprentje tijdens de uitvaartmis aan de kerkgangers gegeven worden. Wellicht wordt het hier afgebeelde exemplaar door Antonie zelf in zijn eigen kerkboek bewaard en blijft het daardoor in de familie. Waar mijn vader het vandaan heeft weet ik helaas niet. Ik vind het heel bijzonder dat het er nog is.

Donderdag 23 mei 1889

Twee en een halve maand na het overlijden van zijn moeder Catharina, trouwt Gradje in Stratum (sinds 1921 een stadsdeel van Eindhoven) met Bella (Sibilla) Dorn. Bella is de dochter van weefmeester Martin Dorn en Geertruida Radermacher. Zij zijn in 1875 vanuit het Duitse Aken in Stratum komen wonen en werken.

Antonie komt vanuit Geldrop naar Stratum om de huwelijksvoltrekking bij te wonen. Dat weten we omdat hij de huwelijksakte als vader van de bruidegom mede ondertekent.

Gradje
Bella
Antonie

Afb. 40. De handtekeningen van Gradje, Bella en vader Antonie onder de huwelijksakte

Kleinkinderen

Antonie krijgt de laatste acht jaar van zijn leven nog acht kleinkinderen van Gradje en Bella. Jaarlijks wordt daar een kleinkind geboren. Gradje woont in Stratum, niet zo heel ver, zo'n vijf kilometer, van Geldrop. Waarschijnlijk ziet Antonie zijn kleinkinderen wel vaker. Zo ver is het niet van Geldrop naar Stratum. Bovendien is er vanaf 1888 een Paard-

entram van Eindhoven naar Geldrop (NV Tramweg – Maatschappij “Eindhoven - Geldrop”). Best mogelijk dat Antonie daar ook gebruik van maakt.

Afb. 41. De paardentram Eindhoven-Geldrop, wagen nummer 2. Bron: kusee.nl/paardentram/20-nb-geld.php

12 mei 1898

Er komt nog iemand inwonen bij Antonie. Dochter Miena is zwanger en bevalt thuis van een meisje. Miena is nog ongehuwd, een grote schande in een katholiek dorp in die tijd. Hoe zou Antonie hiermee omgegaan zijn?

Twee dagen na de geboorte wordt het meisje aangegeven door Johannes Jaspers. Hij is geneesheer van beroep en volgens het bevolkingsregister ook verloskundige. Geneesheer Jaspers zal de bevalling wel begeleid hebben. Het meisje krijgt als naam Petronella. Ze wordt op haar geboortedag gedoopt. In het doopboek staat vervolgens geschreven dat ze een “*fil. illeg*” is: een onwettige dochter.

Ongehuwde moeders geven in de negentiende eeuw een kind vaker een naam met een verwijzing naar de naam van de vader. Of Antonie de vader gekend heeft weten we niet, maar in de geboorteakte staat in de kantlijn geschreven dat op 9 augustus van dat jaar Petrus Johannes Smits het meisje erkent. Die Petrus trouwt dan met Miena in Helmond. In het doopboek staat ene Petrus van Dijk als peter vermeld. Naar welke Petrus wordt Petronella nu vernoemd?

Dinsdag 7 juni 1898 “des namiddags ten half een ure”

Nog geen maand na de geboorte van kleindochter Petronella komt een voorlopig einde aan onze generaties Van de Wiel in Geldrop. Antonie blaast zijn laatste adem uit. Nog best jong, hij wordt 63 jaar en hij is volgens de overlijdensakte nog aan het werk als “*arbeider*”. Twee burens, Johannes Goossens, die leerlooier is en kantoorbediende Johannes Bots, beiden geen verwanten van Antonie, komen zijn dood de volgende dag aangeven op het gemeentehuis.

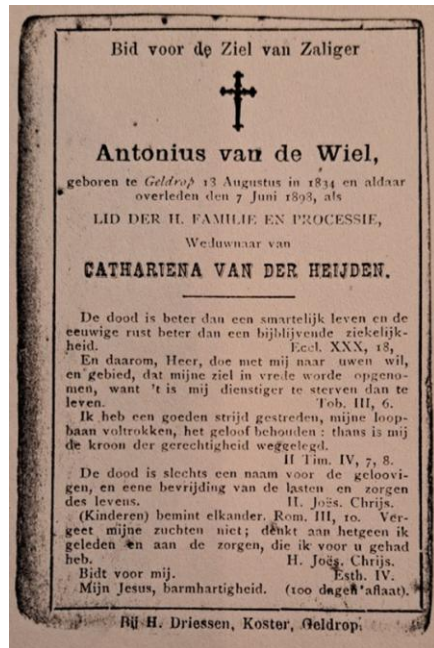

Afb. 42. Fragment uit de overlijdensakte van Antonie

Terwijl Antonie in de Kerkstraat op D104 woont, is D107 de woning van de leerlooier en D108 het huis van de kantoor-

bediende. De kantoorbediende, Johannes Bots is volgens het bevolkingsregister overigens organist. Wellicht speelt hij op de uitvaart van Antonie.

Ook voor Antonie is er een bidprentje gemaakt. De koster zorgt ervoor. Helaas hebben we er alleen een kopie van. Misschien dat het bidprentje nog ergens in een oud missaal zit?

Afb. 43. Bidprentje Antonius van de Wiel

Opnieuw staat er Antonius in plaats van Antonie. Dat gebeurt iedere keer als zijn naam wordt geschreven in een katholieke context. Zijn geboortedatum is verkeerd vermeld. Hij is niet op 13 augustus, maar op 31 augustus geboren. In de naam van Catharina staat een extra "e". Zou het de rouwende familie ook opvallen? Dit keer wordt er in ieder geval niets verbeterd op het prentje.

Op het bidprentje van Antonie staat "Lid der H. Familie en Processie" Er is sinds 1886 ook een broederschap voor mannen in Geldrop. In 1888 hebben ze 350 leden.⁸

Waarschijnlijk helpt Antonie ook mee met de organisatie van de toen nog bestaande processie in het Brabantse dorp.

Ook bij het bidden voor Antonie zijn er volgens het prentje 100 dagen aflat te verdienen.

Woensdag 21 december 1898

Toontje (Antonie Gerardus Joseph, mijn opa) de achtjarige oudste zoon van Gradje van de Wiel en Bella Dorn wordt ingeschreven in het bevolkingsregister van Geldrop. Hij komt bij zijn tante Hanna wonen in het huis waar opa Antonie woonde.

Afb. 44. De vermelding op 21 december 1898 van Toontje van de Wiel, geboren te Stratum, in het bevolkingsregister van Geldrop. Bij zijn vertrek uit Geldrop is hij weer doorgestreep

Volgens familieoverlevering wordt Toontje door tante Han-

na in huis opgenomen omdat Gradje en zijn vrouw het zo druk hadden met de bakkerij en de andere kleine kinderen. In januari 1900 gaat Toontje weer weg als Hanna naar Helmond verhuist: ze gaat bij haar zus wonen. Waarschijnlijk gaat Toontje weer naar huis. In het bevolkingsregister wordt hij weer doorgestreept.

Tot slot

Toon is dan tijdelijk onze vierde en laatste Geldropse generatie Van de Wiel.

Met het teruggaan naar Stratum van Toon wordt de periode van onze voorouders Van de Wiel in Geldrop afgesloten. In een tijdsbestek van ca. 85 jaar zijn onze voorvaders Van de Wiel in Geldrop gaan wonen, trouwen, werken, krijgen kinderen, verhuizen, nemen deel aan het katholieke leven, maken vrienden, kennen verdriet, gaan dood, betalen belasting en vertrekken weer. Vele sporen achterlatend.

Als je in het een-en-twintigste eeuwse Geldrop komt, of er door heen rijdt, heb je een deel van de familiegeschiedenis om je heen.

Hulsberg, april - oktober 2024
Ron de Ruijter

Geraadpleegde literatuur

- *Oisterwijk een geschiedenis van meer dan 800 jaar*. Jan Franken, Ad van den Oord, Wim Bakker 2012.
- *De kwaliteit van de huizen in Geldrop aan het begin van de 19e eeuw*. Jean Coenen, Heemkronijk 1977 nr. 3. Heemkundekring "De Heerlijkheid Heeze-Leende-Zesgehuchten".
- *De rampen van de kerken van Geldrop*. A. van Oirschot, Heemkronijk 1981 nr. 3 en 4. Heemkundekring "De Heerlijkheid Heeze-Leende-Zesgehuchten".
- *Het weverij-museum te Geldrop*, Dr. F.B.A.M. Verhagen, Heemkronijk 1982 nr. 3 en 4.
- *De Geldropse Wollenstoffenindustrie*. F. Verhagen, Heemkronijk 1985 nr. 2. Heemkundekring "De Heerlijkheid Heeze-Leende-Zesgehuchten".
- *De Nieuwendijk in Geldrop*. Gerard Steeghs, Heemkronijk 2017 nr. 1. Heemkundekring "De Heerlijkheid Heeze-Leende-Zesgehuchten".
- *Bevolking in beweging, 1750-1920*. J.C.M. van Stratum, 2004.
- *Historische demografie van Geldrop in economisch perspectief*.
- *Beeldboek Centrum Geldrop*, Gemeente Geldrop-Mierlo, april/mei 2022.
- *Een indruk van Geldrop versie juli 2024*. Historisch documentatiecentrum Geldrop-Mierlo.
- <https://geldrop-mierlo24.nl/home/artikel/85303/Lezing-geschiedenis-lager-onderwijs-Geldrop> Versie 6 oktober 2022.
- *Lager onderwijs in Geldrop door de eeuwen heen*, André Josiassen. Heemkundekring Myerle.
- [KRO-NCRV/katholiek/encyclopedie/a/aflaat](https://resources.huygens.knaw.nl/broederschappen/gids/aflaat).
- [Resources.huygens.knaw.nl/broederschappen](https://resources.huygens.knaw.nl/broederschappen).

Noten

1. *Er woont nog wel een Jeanne van der Wiel in Geldrop in 1810, geen familie overigens*.
2. *Beeldbank Rijkdienst Cultureel Erfgoed*.
3. *Textielarbeiders tegen mechanisering: een machineoproer in Geldrop in 1833*. W.J. van Exel, Heemkronijk 1984 nr. 2. Heemkundekring "De Heerlijkheid Heeze-Leende-Zesgehuchten".
4. *Lager onderwijs in Geldrop door de eeuwen heen*, André Josiassen. Heemkundekring Myerle.
5. *Kohier van den Hoofdelijke Omslag Geldrop 1888*.
6. [KRO-NCRV/katholiek/encyclopedie/a/aflaat](https://resources.huygens.knaw.nl/broederschappen/gids/aflaat).
7. <https://resources.huygens.knaw.nl/broederschappen/gids/search>.
8. <https://resources.huygens.knaw.nl/broederschappen/gids/search>.